

Kronik Hastalıkta Psikososyal Sorunlar

Arife KAYGUSUZ
PSİKOLOG

Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi
Hematoloji-Onkoloji
İZMİR

- Yaşam süresindeki artış ve tedavi yöntemlerinin oluşturduğu olumsuz etkiler çocuk ve ailede süreç içinde oluşabilecek davranışsal ve ruhsal sorunlar ön plana çıkarmıştır.
- Bedensel hastalığa eşlik eden davranışsal ve ruhsal sorunlar hastalığın seyrini olumsuz olarak etkiler.

–Erikson'un ruhsal-toplumsal gelişim kuramına göre her gelişim evresinde temel çatışma yaşanır.

Yaşlılık								Bütünlük X Yılgınlık
Erişkinlik							Üretinilik X Durağanlık	
Genç Erişkinlik						Yatkinlık X Yalnız kalma		
Ergenlik Ve Gençlik	Zaman kavramı X Zaman karmaşası	Kendinden Emin olma X Kendi ile Uğraşma	Rol Deneme X Role Saplanma	Çömezlik X Çalışma Felci	Kimlik X Kimlik Bocalanması	Cinsel Kutuplaşma X Cinsel Bocalama	Önderlik Ardılık X Otorite Kargaşası	İdeoloji Bağlanma X Değerler Kargaşası
Gizlilik Dönemi				İş yapıcılık X Aşalık duyg	Görev belirleme X İşe yaramazlık Duygusu			
Fallik Dönem			Girişim X Suçluluk		R.Sezinlm X R.Ketlenm			
Anal Dönem		Özerklik X Utanç			Kendi olma x K.kuşku			
Oral Dönem	Güven X Güvensizlik				Karşılıklı Benimseme x İçe kapan			
	Umut X İçe dönme	İrade gücü x Zorlantı	Amaç X Ketlenme	Yeterlilik X Atalet	Sadakat X beğenmez	Sevgi X Dışlayıcılık	Bakım verme x reddetme	Bilgelik 5 x doğmacılık

Okul öncesi

- Bu yaş grubundaki çocuklar ben merkezcidir.

0-3 yaş çocuklarda duyu yoluyla dış dünyayı algıladığı bu dönemde ,hastalık ve tedaviyi akıllarında tutamaz, ancak ağrı anında sıkıntılı olur.

Anneden ve alışık olduğu ortamdan ayrılmak kaygılandırır.

3-6 yaş çocuklar mantıksal olarak sadece tek yönlü olarak düşünürler. Diğer insanların bakış açılarını algılamada zayıftırlar.

Yanlış davranışın cezalandırılacağı inancı vardır. Bu olumsuz zihinsel şemayı değiştirmek gerekli. Bunun içinde en iyi malzeme oyundur.

- Çocukların hayatta yapmaktan en çok keyif aldığı şey nedir?”

Oyunun İyi Edicilik Niteliği

Enerjisini toplumsal ağıdan kabul edilen bir yolla boşaltma.

- Saldırganlık dürtüsünü boşaltmasına
- Gerilimden kurtulmasını sağlar.
- Sorunlarını oyun yoluyla çözebilirler

Özgüven

- Özgüven duygusunu ilk 6 yaşına kadar şekillendiği için ebeveynlerin özellikle bu çağda hastalık nedeniyle korumalı fakat kendine güven kazanması da sağlamalı.
- **Ne yapmalıyız**
- Kendi yapacağı işleri kendi yapsın
- İyi şeyleri ödüllendirip olumsuzluklar üzerinde durmayıp soru sormaları konusunda desteklemeliyiz

Ergenlik

- Çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan ergenlik **geçiş** dönemi olarak algılanır,
- Ergenlik, ***fiziksel, sosyal, psikolojik*** olgunluk açısından **değişme, büyüme ve dengesizlik** dönemidir.

Aristo yaklaşık olarak M.Ö. 300 yıllarında genci şöyle betimlemiştir.

- “Gençler kişilik olarak arzularına kapılmaya ve bunları eyleme dökmeye hazırdırlar. Bedeni arzular içinde en kolay kapıldıkları cinsel arzulardır. Çok değişkendirler; arzuları ateşli olduğu kadar geçicidir. Sevgi olsun nefret olsun her şey de aşırıya kaçarlar.”

Anna Freud ise;

- Ergenliği huzurlu büyüme sürecinin bozulması veya kesintiye uğraması olarak değerlendirmiş ve ergenlik süreci tutarlı bir dengenin korunmasını “***anormal***” olarak görmüştür.

Ergenlikte yaşadığı psikososyal sorunlara göre erken, orta ve geç ergenlik diye ayrılabilir.

- **Erken ergenlik** fiziksel değişime uyum sağlama dönemi. Hastalığın etkisini fiziksel değişime yoğunlaştırır.
- **Orta ergenlik** bağımsız kimlik arayışında, hastalık sekteye uğratar.
- **Geç ergenlik** geleceğe odaklanır. Mesleki, akademik başarı ve aile kurma planlarını hastalık olumsuz etkiler.

Erişkinlikte ise Bu sorunlar hastalığa uyum
abalarından, klinik düzeyde ruhsal bozukluklara
dek değişebiliyor.

Uyum çabalarında baş etme yöntemlerinin işe yaramadığı da olmuştur

Gerileme (regresyon)

Çocuk gibi davranma

Aileye yada sağlık personeline ařırđ bağlanma

Yansıtma (projeksiyon)

Hastalığın verdiği korku ve endişeyi dışa abartarak yansıtabilir.

Yadsıma (inkar)

Hasta hastalığına inanmaz yada sağaltım önerilerine uymayabilir. Kontrollere gelmez yada ilaçlarını almaz.

ANKSİYETE

Anksiyete hastalarımızın sık yaşadığı bir durumdur. Ve genelde hastalığın gidişatı ile ilgili kaygıları içerir.

Anksiyete nedenleri arasında;

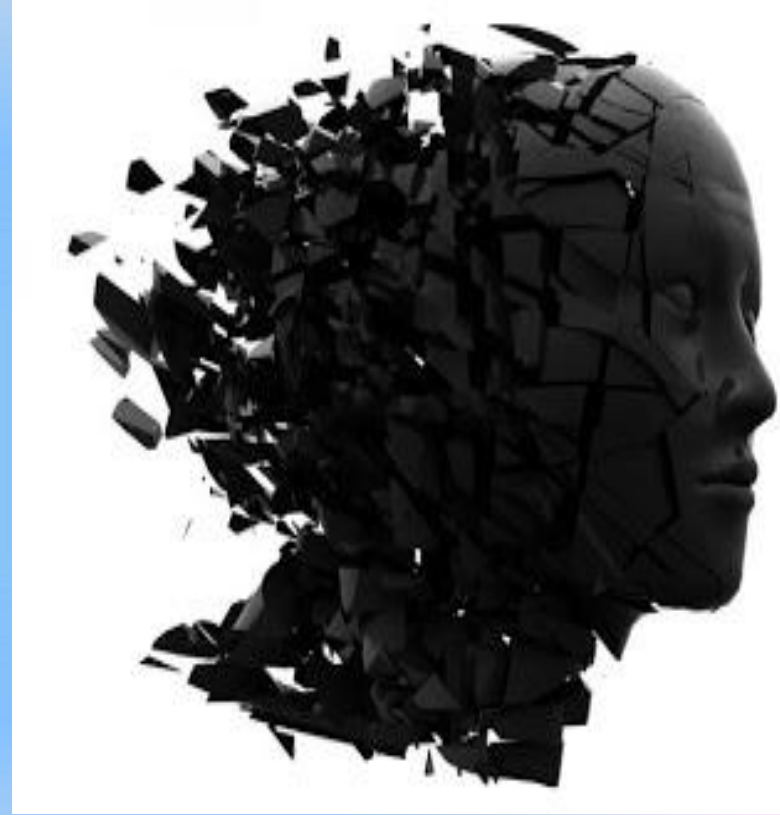
Gelecek korkusu

Yetersizlik

Kontrol edilemeyen ağrılar

Yalnızlık duygusu

İşe yaramama duygusu

- Ağrıyı zayıflık ve başarısızlık olarak görebiliyorlar.
- Kendilerini; sıkıntı veren, sürekli sızlanan biri olduğunu düşünebiliyorlar.

Hastalık kişinin yaşamında bazı kayıplara yol açar

- Günlük yaşam aktivitelerinin engellenmesi.
- Öz saygının azalması
- Beden imajının bozulması
- Bireyin bağımlılık düzeyinin artması

Ailede de pek çok kayıp olmakta

Umutların, geleceğe yönelik hayallerin, kardeş kıskançlıklarının evlilikte sarsılmaların yaşaması

Depresyon

- ***Aşağıdaki durumlar kronik hastalıkla birlikte olan depresyonun tanımlanmasını da engeller:***
  - Bedensel sorun gibi sunma,
  - Hastalık belirtilerinden ayırt edememe,
  - Normalleştirme,
  - Görmezden gelme.

Depresyon belirtileri

- Mutsuzluk, hüzün, keder, ağlama
- Zevk alamama, ilgisizlik ve isteksizlik
- Değersizlik duyguları, suçluluk düşünceleri, hastalığı kendisine bir ceza gibi algılama başarısızlık ve çaresizlik düşüncesi
- Dikkatin toplayamama, kararsızlık dalgınlık
- Psikomotor yavaşlama ya da ajitasyon
- Uyku sorunları
- İştah sorunu yorgunluk

Ailenin duygusal tepkileri

- Çocuğun hastalığı ebeveynlerde suçluluk, suçlama ve umutsuzluk duygularına neden olabilir
- Bu olduğunda görev olarak bakıma devam ederler ancak derinlerde çocuğu terk ederler
- Çocukta reddedilmişlik itilmişlik hissi uyanır
- Kardeşlerde ise bu acı ve üzüntüyü bastırmak için ebeveynleri aşırı bir şekilde mutlu etme çabaları başlar

Uyum sağlayan aileler, aile hayatı ile hastanın hayatını dengeleyebilenlerdir.

- Hasta çocuğu merkeze koyanlar kardeşlerin ihtiyaçlarını göremeyip, normal yaşam döngüsü bozulmakta.

Kardeşler

- Kardeşler 6zellikle hayatı tehdit eden ya da yetersizlik yaratan durumlarda kolaylıkla ihmale uğrayabilirler.
- İlgı almamaya bağlı olarak 6fke ve ardından suçluluk doğuran fanteziler ve bunların gerekleēeęine dair korkular oluőabilir.

Kardeşler-2-

- Aile içinde ve okulda davranış sorunları ya da kendine güven, girişkenlik, yakınlaşma gibi konularda sorunlar yaşarlar.
- Kardeş uyumunun; **daha birbirine bağlı, duyguların dışa vurulduğu ve annenin sağlıklı olduğu** ailelerde daha iyi olduğu belirtilmekte

Kardeşler-3-

- Küçük kardeş aslında řu soruların cevabını arar
  - 1)Kardeşim nasıl hastalandı?
  - 2)Buna ben mi sebep oldum?
  - 3)Bu bana ya da önemsediyim kişilere de olur mu?

- Ebeveynler genellikle kardeşin de üzülmesini önlemek için konuşmamayı tercih ederler
- Direkt ve açık bilgi vermek ve destek telkini sağlıklı kardeş için en iyi koruyucudur

- Kardeş suçluluğu önlenemezse, öfkesini kontrol edemeyip birini öldürme ve zarar verme korkularına dönüşebilir
- Ya da ceza görme ihtiyacı ile kendine ve çevreye zarar verici davranışlara neden olabilir
- Kardeşte dışlanmışlık ve önemsenmemenin doğurduğu öfkeyi önleyebilmek için ailenin özellikle geniş aileden destek almaya ihtiyaçları vardır

- Büyük kardeşlerde bakım veren rolünü paylaşmak, engellenmişliğe ve öfkeye neden olur

Eğer hasta kaybedilirse; diğer kardeşin yerini tamamlama ve kurtarıcı kahraman rolünü almak ağır bir yük ve öfke nedeni olabilir

- Hastalık yaşamın bir parçası haline gelir hasta ve ailesi onunla birlikte yaşamayı öğrenmek zorundadır.
- Sağlıklı çocuklar gibi başarılı ve tatmin edici yaşam sürebileceği inancını vermek gerek.

- Kronik hastalıkların bakım vericilerinin yaşam kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Bakım vericilere verilen sosyal destek arttıkça yaşam kalitesi de artmaktadır.

KRONİK HASTALIĞI OLAN BİREYE BAKIM VERENLERDE YAŞAM KALİTESİ VE SOSYAL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİ
*Mukadder MOLLAOĞLU¹, Fatma ÖZKAN TUNCAY¹, Tülay KARS FERTELLİ¹, Gürcan SOLMAZ¹,
Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü-SİVAS,*

Ailenin kazanması gereken temel beceriler

- Çocuğun gelişmekte olan otonomisine ve buna bağlı olan ihtiyacıyla ilgili çatışmaları, çocuğu güvende tutarak düzenleyebilmesi
- Çocuğun kendi yaş grubu ile kaynaşabilmesi, kabul edilebilir oyunlar oynayabilmesi
- Kendine bakım konusunda artan oranda desteklenmesi gerekir.

Ailenin kazanması gereken temel beceriler

- Ailenin işlevselliği korunabilmeli
- Çocuğun geleceğe umut ve özgüvenle bakabilmesinin sağlanmalı
- Aile, özel durumdaki çocuğuyla ilgili, okulda, iş yerinde, hukuki sistemde düzenlemeler yapabilmeli

Kontrol ve yönetim konuları

- Hastalığın ortaya çıkışıyla ebeveynler çocuklarını zarar görmekten ve acı çekmekten koruyabilme kontrollerini kaybederler ve bununla başa çıkmak zorundadırlar.
- Çocuğun hastaneye yatışıyla kontrol sağlık ekibine geçmiş olur.
- Aile kendisini yetersiz ve yardım edemedi duygusuna kapılır.
- Sağlık ekibinin ebeveynlere bu duygularına saygı göstermeleri ve bakımla ilgili sorumluluklar vermeleri, onların karşı koyma ve çekilme olasılıklarını azaltır.

iletişim

- Kapalı iletişim çocukta artmış izolasyona neden olmaktadır.
- Gizlilik çocukların ürkütücü fantezilerini destekleyebilir.
- Hastalığı hakkındaki bilgi seviyesi bilişsel olgunluk düzeyine göre değişir.

Problem çözme

- 1) Problemi belirleme
- 2) Doğru kişilerle problemi tartışma
- 3) Olası çözümler geliştirme
- 4) Dinlemek
- 5) Eşduyum –empati
- 6) İlgilenebilmek
- 7) Yargılamamak ve Esnek olmak

Sonuç olarak

Neler yapmalı

Karşılıklı duyguları dinlemeli

Destek ve güven vermeli

Üzgün ve kızgın hissetmenin normal olduğu belirtilmeli

Destek gruplarına yönlendirmeli

Neler yapmamalı

Konuşmaya hazır olmayana zorlamak,

Depresif kişiye neşelen demek

Duyguları içinde tutma demek,

Mantıklı açıklama yapmak

Yaşam;

**Fırtınanın geçmesini beklemek
değildir.**

Yaşam;

Yağmurda dans etmeyi öğrenmektir!...

(Osho)